

สรุปผลการดำเนินงาน

การอนุรักษ์และส่งเสริมการปลูกสมุนไพรรในป่าชุมชน

โดย กองยาแผนไทยและสมุนไพร
กรมพัฒนาการแพทย์ไทยและการแพทย์ทางเลือก

สรุปผลการดำเนินงาน

การอนุรักษ์และส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในป่าชุมชน

กองยาแผนไทยและสมุนไพร
กรมพัฒนาการแพทย์ไทยและการแพทย์ทางเลือก

โทร/โทรสาร : 025647889 E - mail: tdc.dtam@hotmail.com

ที่มา ความสำคัญ

เนื่อง ด้วยโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี(อพ.สธ.) ดำเนินกิจกรรมโครงการ ในระยะปลายของแผนแม่บทโครงการฯ ระยะ ๕ ปีที่ห้า ซึ่งมีหน่วยงาน ส่วนราชการ มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา ร่วมสนองพระราชดำริ เห็นควรดำเนินการวางแผนแม่บทโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ระยะ ๕ ปีที่ห้า เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ และทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช เพื่อทำนุบำรุงและปรับปรุงทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์พัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน จึงเป็นเรื่องสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนให้รู้จักอนุรักษ์และเห็นคุณค่าของทรัพยากร ทั้งในด้านการส่งเสริมและพัฒนาในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะการอนุรักษ์แบบยั่งยืน ซึ่งจะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจึงได้มอบหมายให้กองยาแผนไทยและสมุนไพรรับผิดชอบภารกิจโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมการปลูกสมุนไพร จนเกิดการจัดทำ “บันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการอนุรักษ์ คุ้มครองถิ่นกำเนิดพืชสมุนไพรจากป่าชุมชน และส่งเสริมการปลูกเพื่อการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรอย่างยั่งยืน” ระหว่างกรมป่าไม้และ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมให้เกิดป่าสมุนไพรชุมชนแบบ ๕ ภาค โดยการพัฒนาคุณภาพพืชสมุนไพร ขยายกล้าพันธุ์เพื่อส่งเสริมการปลูกของชุมชนโดยการใช้ อย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด

กองยาแผนไทยและสมุนไพรจึงได้สานต่อภารกิจภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือดังกล่าว ในการรับฟังข้อเสนอแนะและข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่างๆ จากหมอพื้นบ้านและชาวบ้านผู้แทนป่าชุมชนไปแล้ว ๒ ครั้งเมื่อเดือนกันยายนและเดือนธันวาคม ๒๕๕๗ ที่ผ่านมา โดยเกิดข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นในการปลูกและเพาะขยายกล้าพันธุ์พืชสมุนไพรเพื่อส่งเสริมการปลูกในพื้นที่ป่าชุมชนของกรมป่าไม้ ๖๐ แห่ง ดังนั้น เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง กองยาแผนไทยและสมุนไพรจึงได้จัดทำ “โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง กระบวนการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชนภาคใต้” โดยมีเป้าหมายเพื่อกำหนดแผนการดำเนินงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ และระดมความคิดเห็นกำหนดเป้าหมาย ผลลัพธ์ที่ชัดเจน ให้เกิดประสิทธิภาพที่แท้จริง โดยจะมีการขยายผลกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวไปยังพื้นที่ต่างๆ ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ต่อไป

เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์พันธุ์สมุนไพรไทย สร้างอาชีพขึ้นในชุมชน ตลอดจนพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและพืชผักพื้นบ้าน กระตุ้นและสร้างจิตสำนึกถึงความสำคัญในการฟื้นฟูสภาพป่าและระบบนิเวศต้นน้ำให้มีความสมดุล ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืนเนื่องจากมีแหล่งอาหารธรรมชาติ แหล่งน้ำ สมุนไพร รักษาโรค พืชผัก ตลอดจนป่าไม้ใช้สอย รวมทั้งระบบนิเวศที่เหมาะสมอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้ชุมชนร่วมกันใช้สอยอย่างชาญฉลาด อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ป่าไม้ที่ยั่งยืน

บทสรุปผู้บริหาร

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี(อพ.สธ.) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๔ เพื่อดำเนินกิจกรรมในกลุ่มการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทั้งนี้ในระยะปลายของแผนแม่บทโครงการ เนื่องจากชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจถึงคุณประโยชน์พืชสมุนไพรตลอดจนไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการ

ปลูกสมุนไพรทดแทน จึงเป็นสาเหตุให้สมุนไพรจากป่าชุมชนเริ่มสูญหายไป เนื่องจากบางสายพันธุ์เป็นสมุนไพรหายาก มีลักษณะเฉพาะสามารถขึ้นได้ในบางพื้นที่และในสภาวะแวดล้อมที่จำกัด ยกตัวอย่างเช่น เร่ว พบในป่าดิบชื้น ต้องการความชื้นสูง เช่น จันทบุรี กาญจนบุรี เป็นพืชที่ชอบร่มรำไร อากาศเย็น มีฝนตกชุก ภูมิประเทศเป็นแอ่งหรือหุบเขาในระดับความสูงจากน้ำทะเล ๑๐๐-๑,๐๐๐ เมตร และชอบดินร่วนซุยเป็นพืชสมุนไพรที่มีศักยภาพในการแข่งขันด้านการค้าเช่นเดียวกับพวกกระวานหรืออบเชย หรือสมุนไพรหายากอีกชนิดหนึ่ง คือ ปลาไหลเผือกพบในป่าดงดิบและป่าเต็งรัง เป็นสมุนไพรที่มีความเชื่อว่าเป็นไม้มงคลชนิดหนึ่งซึ่งมีสรรพคุณมากมายในการรักษาโรคและบำรุงร่างกาย และกลายเป็นสมุนไพรอีกชนิดหนึ่งที่ได้รับนิยามมากในปัจจุบัน เป็นต้น

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ร่วมกับกรมป่าไม้ จึงได้จัดทำ “บันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการอนุรักษ์ คุ้มครองถิ่นกำเนิดพืชสมุนไพรจากป่าชุมชน และส่งเสริมการปลูกเพื่อการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรอย่างยั่งยืน” โดยมีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์คุ้มครองถิ่นกำเนิดพืชสมุนไพรจากป่าชุมชนที่มีคุณค่า หายาก สำหรับเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งสร้างป่าสมุนไพรในชุมชน ๕ ภาค กองยาแผนไทยและสมุนไพรจึงได้สานต่อภารกิจภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือดังกล่าว ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการปลูกและใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรโดยการ เข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านในป่าชุมชนแต่ละภูมิภาค โดยมีป่าชุมชนเป้าหมายซึ่งอยู่ภายใต้ความดูแลของ

กรมป่าไม้ จำนวน ๖๐ แห่งทั่วประเทศ ได้แก่ ภาคใต้ จำนวน ๑๐ แห่ง ภาคเหนือ จำนวน ๑๕ แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๗ แห่ง ภาคกลางและภาคตะวันออก จำนวน ๑๕ แห่ง โดยสามารถคัดเลือกพืชสมุนไพรเพื่อส่งเสริมการปลูกในแต่ละภูมิภาค รวม ๒๖๗ ชนิด ประกอบด้วย ภาคใต้ จำนวน ๒๑ ชนิด ภาคเหนือ จำนวน ๑๐๕ ชนิด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๘๓ ชนิดภาคกลางและภาคตะวันออก จำนวน ๕๔ ชนิด สำหรับงบประมาณเพื่อส่งเสริมการปลูกสมุนไพรนั้น กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยสำนักงานคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อต่อยอดให้เกิดการอนุรักษ์พืชสมุนไพรเด่นของแต่ละพื้นที่ ซึ่งอยู่ระหว่างการประสานงานกับหน่วยงานของกรมป่าไม้ในพื้นที่เพื่อจัดสรรงบประมาณดังกล่าวให้แก่ป่าชุมชนต่อไป การดำเนินงานส่งเสริมและอนุรักษ์การปลูกสมุนไพรในป่าชุมชนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย กล่าวคือสามารถคัดเลือกป่าชุมชนได้ไม่น้อยกว่า ๖๐ แห่งทั่วประเทศ และสามารถคัดเลือกพืชสมุนไพรเพื่ออนุรักษ์ และส่งเสริมการปลูกในพื้นที่ป่าชุมชนได้ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ชนิด เนื่องด้วยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายและชาวบ้านในพื้นที่ และที่สำคัญคือความร่วมมือจากกรมป่าไม้ ซึ่งให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานร่วมกับชาวบ้านในป่าชุมชนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตลอดจนการแบ่งปันภูมิปัญญาและองค์ความรู้การแพทย์แผนไทยจากนักวิชาการและหมอพื้นบ้านในแต่ละภูมิภาค

โดยป่าชุมชนทั้ง ๖๐ แห่งดังกล่าว ล้วนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพเนื่องจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในการตั้งกรรมการป่าชุมชน เพื่อคอยดูแลผืนป่าและควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเข้มแข็งและเป็นรูปธรรมชัดเจน อย่างไรก็ตาม แม้ป่าชุมชนหลายแห่งมีความอุดมสมบูรณ์ของพืชสมุนไพร แต่พบว่าบางแห่งขาดการอนุรักษ์และส่งเสริมการปลูกทดแทน เป็นเหตุให้สมุนไพรหลายชนิดหายากและใกล้ สูญพันธุ์มากขึ้น จึงจำเป็นต้องรณรงค์ส่งเสริมให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการปลูกสมุนไพรทดแทนเมื่อมีการนำมาใช้ประโยชน์

นอกจากนั้นพบว่าพืชสมุนไพรหลายชนิดมีชื่อและสรรพคุณที่ไม่ถูกต้องซึ่งนักวิชาการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามา มีบทบาทในการสำรวจความหลากหลายของพืชสมุนไพรและจัดทำป้ายชื่อที่ถูกต้องพร้อมสรรพคุณที่จำเป็นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของชุมชนอย่าง

สารบัญ

หน้า

สรุปผลการดำเนินงานการอนุรักษ์และส่งเสริมการปลูกสมุนไพรรักษาในป่าชุมชน	
- ที่มาและความสำคัญ	๑
- วัตถุประสงค์	๓
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๓
- กลุ่มเป้าหมาย	๓
- แนวทางการดำเนินงาน	๔
- พื้นที่เป้าหมาย	๔
- ขั้นตอนการดำเนินงาน	๗
- ผลการดำเนินงาน	๑๑
- สรุปผลการดำเนินงาน	๒๑
- ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๒๒
- ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	๒๒

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๑ แสดงรายชื่อพื้นที่ป่าชุมชนเป้าหมายในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรรักษา	๕
ตารางที่ ๒ ขั้นตอนการดำเนินงาน	๗
ตารางที่ ๓ ผลการคัดเลือกสมุนไพรรักษาเพื่อส่งเสริมการปลูกสมุนไพรรักษาในแต่ละภูมิภาค	๑๑
- ภาคใต้	๑๑
- ภาคเหนือ	๑๒
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๖
- ภาคกลางและภาคตะวันออก	๑๘

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑ การอบรมส่งเสริมการปลูกและอนุรักษ์สมุนไพรรักษาในป่าชุมชน วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๗	๕
ภาพที่ ๒ การสัมมนาส่งเสริมการปลูกสมุนไพรรักษาในป่าชุมชนวันที่ ๑๖-๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๗	๕
ภาพที่ ๓ พิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการอนุรักษ์ คุ้มครองถิ่นกำเนิด พืชสมุนไพรจากป่าชุมชน และส่งเสริมการปลูกและใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรอย่างยั่งยืน ระหว่างกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและกรมป่าไม้ วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๗	๕
ภาพที่ ๔ การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง กระบวนการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรรักษาในป่าชุมชน ระหว่าง เดือน มกราคม – มีนาคม ๒๕๕๘	๑๐
ภาพที่ ๕ ลงพื้นที่สำรวจสมุนไพรรักษาในป่าชุมชนต้นแบบ	๑๐

วัตถุประสงค์

๑. ดัดเลือกพืชสมุนไพรมุ่งส่งเสริมการปลูก ภายพะวะชยยกล้ำพันธุ์ กำหนดแผนการดำเนินงาน การจัดสรร งบประมาณ และผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๒. กำหนดเป้าหมายการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน
๓. ดำเนินงานในพื้นที่ป่าชุมชนนำร่อง เพื่อศึกษาชนิดพันธุ์พืชสมุนไพรมุ่งส่งเสริมและดำเนินการส่งเสริม การปลูก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. แหล่งสมุนไพรมุ่งส่งเสริมการอ้างอิงและความมั่นคงทางยาของชาติ
๒. เกิดรูปแบบในการอนุรักษ์และสร้างป่าสมุนไพรมุ่งส่งเสริม
๓. เกิดเครือข่ายอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากสมุนไพรมุ่งส่งเสริม เชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกันในชุมชน และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระหว่างเครือข่าย
๔. เพิ่มปริมาณสมุนไพรมุ่งส่งเสริมที่หายากหรือเริ่มสูญพันธุ์

กลุ่มเป้าหมาย

๑. กรรมการหรือผู้แทนป่าชุมชนเป้าหมายอย่างน้อย ๖๐ แห่ง
๒. หมอพื้นบ้าน
๓. ผู้แทนโรงพยาบาลผู้ผลิตยาแผนไทย
๔. ผู้แทนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในพื้นที่เป้าหมาย
๕. ผู้แทนเขตบริการสุขภาพ ๑๒ เขต
๖. ผู้แทนสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

พริกนก

แนวทางการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงานมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และส่งเสริมให้ชาวบ้านร่วมคิดร่วมทำด้วยตนเอง เพื่อการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาโรคในป่าชุมชนที่ยั่งยืน

ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑. ประชุมหารือร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกับกรมป่าไม้ เพื่อกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
๒. สัมมนาสำรวจข้อคิดเห็นของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย อันได้แก่ กลุ่มกรรมการป่าชุมชน ผู้แทนชาวบ้าน และหมอพื้นบ้านเพื่อรับฟังข้อมูลความต้องการจากภาคประชาชน ตลอดจนแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรระหว่างชาวบ้านและหมอพื้นบ้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประกอบการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน
๓. กำหนดพื้นที่เป้าหมายร่วมกับกรมป่าไม้ เพื่อคัดเลือกพื้นที่ป่าชุมชนที่มีความพร้อม กล่าวคือเป็นพื้นที่ป่าซึ่งมีสมุนไพรรักษาโรคอย่างอุดมสมบูรณ์ หรือสภาพพื้นที่ที่มีความพร้อมในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรรักษาโรคได้ง่าย นอกจากนี้ยังต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาต่อยอดเป็นพื้นที่ป่าสมุนไพรชุมชนต้นแบบ
๔. ประชุมร่วมกับกลุ่มชาวบ้านหรือกรรมการป่าชุมชน และเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงนโยบายและเป้าหมาย ตัวชี้วัดผลสำเร็จที่ควรต้องเกิดในแต่ละพื้นที่ พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะและความต้องการต่างๆ จากชาวบ้าน
๕. คัดเลือกป่าชุมชนที่มีความพร้อมเป็นต้นแบบในการสำรวจความหลากหลายของพืชสมุนไพรในผืนป่าแต่ละภูมิภาค อย่างน้อยภาคละ ๑-๓ แห่ง รวมทั้งรวบรวมข้อมูลพืชสมุนไพร และองค์ความรู้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในแต่ละพื้นที่ เพื่อสร้างป่าชุมชนต้นแบบส่งเสริมการปลูกสมุนไพรอย่างเหมาะสมต่อไป
๖. ประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง กระบวนการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออก เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับชนิดของพืชสมุนไพรเด่นและคัดเลือกสมุนไพรจากป่าชุมชนในแต่ละภูมิภาค ตลอดจนกำหนดแผนกิจกรรมในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรให้สำเร็จตามเป้าหมาย
๗. จัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานการอนุรักษ์และส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในป่าชุมชน

พื้นที่เป้าหมาย

: ป่าชุมชนซึ่งอยู่ภายใต้ความดูแลของกรมป่าไม้ อย่างน้อย ๖๐ แห่งทั่วประเทศ

ได้แก่ ภาคใต้	จำนวน ๑๐ แห่ง
ภาคเหนือ	จำนวน ๑๕ แห่ง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จำนวน ๑๗ แห่ง
ภาคกลางและตะวันออก	จำนวน ๑๘ แห่ง

ปลาไหลเผือก

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อพื้นที่ป่าชุมชนเป้าหมายในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร ลำดับ พื้นที่เป้าหมายที่อยู่ จังหวัด

ภาคใต้		
๑. ป่าชุมชนบ้านวังศิลาดีเรกสาร	หมู่ที่ ๓ ตำบลเพิ่มพูนทรัพย์ อำเภอบ้านนาสาร	สุราษฎร์ธานี
๒. ป่าชุมชนบ้านห้วยใหญ่	หมู่ที่ ๒ ตำบลสองพี่น้อง อำเภอกำแพงแสน	ชุมพร
๓. ป่าชุมชนบ้านอ่าวอ้ายยอ	หมู่ที่ ๔ ตำบลน้ำตก อำเภอทุ่งสง	นครศรีธรรมราช
๔. ป่าชุมชนบ้านพง(เขาหัวช้าง)	หมู่ที่ ๕ ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด	พัทลุง
๕. ป่าชุมชนบ้านนิคมพัฒนา	หมู่ที่ ๗ ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ	สงขลา
๖. ป่าชุมชนบ้านทุ่งหลวง	หมู่ที่ ๗ ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ	ตรัง
๗. ป่าชุมชนบ้านสระแก้ว	หมู่ที่ ๘ ตำบลไทรทอง อำเภอชัยบุรี	สุราษฎร์ธานี
๘. ป่าชุมชนบ้านดรน	หมู่ที่ ๓ ตำบลดรน อำเภอสวี	ชุมพร
๙. ป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง	หมู่ที่ ๔ ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก	กระบี่
๑๐. ป่าชุมชนบ้านจุฬาภรณ์พัฒนา	หมู่ที่ ๑๓ ตำบลสุคีริน อำเภอสุคีริน	นราธิวาส
ภาคเหนือ		
๑. ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น	หมู่ที่ ๑๔ ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง	ลำพูน
๒. ป่าชุมชนบ้านป่าจั่น	หมู่ที่ ๑๗ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า	เชียงราย
๓. ป่าชุมชนบ้านดงอินตาเหนือ	หมู่ที่ ๑๑ ตำบลบ้านเหล่า อำเภอแม่ใจ	พะเยา
๔. ป่าชุมชนบ้านต้นดอ	หมู่ที่ ๕ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง	ลำปาง
๕. ป่าชุมชนบ้านห้วยเจริญ	หมู่ที่ ๘ ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา	อุตรดิตถ์
๖. ป่าชุมชนแม่กิดหลวง	หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด	ตาก
๗. ป่าชุมชนบ้านหนองทราย	หมู่ที่ ๑๐ ตำบลวังดวง อำเภอพรานกระต่าย	กำแพงเพชร
๘. ป่าชุมชนบ้านแม่หาร	หมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านกาต อำเภอแม่สะเรียง	แม่ฮ่องสอน
๙. ป่าชุมชนบ้านเด่นพัฒนา	หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเปือ อำเภอเชียงกลาง	น่าน
๑๐. ป่าชุมชนบ้านวังหงส์	หมู่ที่ ๑ ตำบลวังหงส์ อำเภอเมือง	แพร่
๑๑. ป่าชุมชนบ้านเขาหัวโล้น	หมู่ที่ ๖ ตำบลเขาเจ็ดยอด อำเภอทับดรีอ	พิจิตร
๑๒. ป่าชุมชนบ้านเขาใหญ่	หมู่ที่ ๓ ตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี	นครสวรรค์
๑๓. ป่าชุมชนบ้านห้วยระหงส์	หมู่ที่ ๗ ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก	เพชรบูรณ์
๑๔. ป่าชุมชนบ้านตลาดชัยเหล็ก	หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด	เชียงใหม่
๑๕. ป่าชุมชนบ้านท่าขมิ้น	หมู่ที่ ๔ ตำบลท่าปลาตุก อำเภอแม่ทา	ลำพูน
๑๖. ป่าชุมชนบ้านบุญแจ่ม	หมู่ที่ ๑ ตำบลน้ำเลา อำเภอร่องกวาง	แพร่
๑๗. ป่าชุมชนป่าชุมชนบ้านวังขอน	หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น จ.แพร่	แพร่
๑๘. ป่าชุมชนบ้านโป่งกำแพง	หมู่ที่ ๑๘ ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม	ชัยนาท
๑๙. ป่าชุมชนบ้านคลองห้วยหวาย	หมู่ที่ ๒๑ ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น	

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. ป่าชุมชนบ้านหนองบัวน้อย	หมู่ที่ ๕ ตำบลโคกสว่าง อำเภอพนมไพร	ร้อยเอ็ด
๒. ป่าชุมชนบ้านดอนเจ้าปู่	หมู่ที่ ๓ ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง	ขอนแก่น
๓. ป่าชุมชนเขาสามสิบส่างและเขาเขียว	หมู่ที่ ๑๑ ตำบลมะเกลือเก่า อำเภอสูงเนิน	นครราชสีมา
๔. ป่าชุมชนบ้านหินลาด	หมู่ที่ ๔ ตำบลชีบน อำเภอบ้านขัว	ชัยภูมิ
๕. ป่าชุมชนบ้านพรเจริญ	หมู่ที่ ๗ ตำบลวังดามัว อำเภอเมือง	นครพนม
๖. ป่าชุมชนบ้านดอนกอย	หมู่ที่ ๒ ตำบลสว่าง อำเภอพรรณานิคม	สกลนคร
๗. ป่าชุมชนบ้านคูขาด	หมู่ที่ ๒ ตำบลหนองเหล่า อำเภอเชียงใน	อุบลราชธานี
๘. ป่าชุมชนบ้านศรีสมบูรณ์	หมู่ที่ ๓ ตำบลศรีแก้ว อำเภอเลิงนกทา	ยโสธร
๘. ป่าชุมชนบ้านโคกป่าชี	หมู่ที่ ๑,๒,๖,๗,๘ ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์	กาฬสินธุ์
๙. ป่าชุมชนบ้านห้วยไร่บุรพา	หมู่ที่ ๑๐ ตำบลอุบลมุง อำเภอหนองวัวซอ	อุดรธานี
๑๐. ป่าชุมชนบ้านโนนใหญ่	ตำบลเสียวและตำบลอีเซ อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ	ศรีสะเกษ
๑๑. ป่าชุมชนป่าดงหนองอีเฒ่า	หมู่ที่ ๔ ตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดง	อุบลราชธานี
๑๒. ป่าชุมชนบ้านจาน	หมู่ที่ ๖ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง	บุรีรัมย์
๑๓. ป่าชุมชนบ้านป่าโคกหินลาด	หมู่ที่ ๓ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง	มหาสารคาม

ภาคตะวันออกและภาคกลาง

๑. ป่าชุมชนบ้านตะแกรงทอง	หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง	ระยอง
๒. ป่าชุมชนบ้านจันทิ	หมู่ที่ ๑ ตำบลท่ากุ่ม อำเภอเมือง	ตราด
๓. ป่าชุมชนบ้านโค้งตาบง	หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่าช้าง	เพชรบุรี
๔. ป่าชุมชนบ้านลานดา	หมู่ที่ ๘ ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ	ราชบุรี
๕. ป่าชุมชนบ้านหนองปากซัง	หมู่ที่ ๒ ตำบลแก้มอัน อำเภอจอมบึง	ราชบุรี
๖. ป่าชุมชนบ้านห้วยลึก	หมู่ที่ ๑ ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง	ชลบุรี
๗. ป่าชุมชนบ้านป่าไต้ดอนทราย	หมู่ที่ ๘ ตำบลบางกระจะ อำเภอเมือง	จันทบุรี
๘. ป่าชุมชนบ้านโนนหินผึ้ง	หมู่ที่ ๓ บ้านวังหิน หมู่ที่ ๔ บ้านสวนผึ้ง	
	หมู่ที่ ๕ ตำบลดงบัง อำเภอ ประจันตคาม	ปราจีนบุรี
๙. ป่าชุมชนบ้านพร้าว	หมู่ที่ ๑ ตำบลวัดนานคร อำเภอวัดนานคร	สระแก้ว
๑๐. ป่าชุมชนบ้านเกาะมะขาง	หมู่ที่ ๑๑ ตำบลด่านทับตะโก อำเภอจอมบึง	ราชบุรี
๑๑. ป่าชุมชนบ้านสะพานสามัคคี	หมู่ที่ ๒ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน	กาญจนบุรี
๑๒. ป่าชุมชนบ้านพระพุทธรบาทน้อย	หมู่ที่ ๑๐ ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย	สระบุรี
๑๓. ป่าชุมชนบ้านเขาอ้ายไต้	หมู่ที่ ๕ ตำบลซับตะเคียน อำเภอชัยบาดาล	ลพบุรี
๑๔. ป่าชุมชนบ้านซับขาม	หมู่ที่ ๘ ตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก	สระบุรี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

กิจกรรม	ระยะเวลาการดำเนินงาน	เป้าหมาย
สำรวจความต้องการ ปัญหาอุปสรรค ของกลุ่ม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย		
<p>อบรมส่งเสริมการปลูกและอนุรักษ์สมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน</p> <p>- กลุ่มเป้าหมาย คือผู้เกี่ยวข้องจากกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ กรมป่าไม้ ชาวบ้านในพื้นที่ป่าชุมชน และหมอพื้นบ้าน</p>	วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๗	เพื่อชี้แจงนโยบายในการดำเนินงาน พร้อมทั้งระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน
<p>สัมมนาส่งเสริมการปลูกสมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน</p> <p>- กลุ่มเป้าหมาย คือ ชาวบ้านในพื้นที่ป่าชุมชน หมอพื้นบ้าน นักวิชาการ</p>	วันที่ ๑๖-๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๗	<p>๑. เพื่อบูรณาการความร่วมมือในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน</p> <p>๒. เพื่อพิจารณาคัดเลือกพืชสมุนไพรตามความเหมาะสมในแต่ละภูมิภาค และส่งเสริมการปลูกสมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน</p>
<p>จัดทำความร่วมมือระหว่างหน่วยงานลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการอนุรักษ์ คุ้มครองถิ่นกำเนิดพืชสมุนไพรจากป่าชุมชน และส่งเสริมการปลูกและใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรอย่างยั่งยืน</p> <p>- ระหว่างกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ และกรมป่าไม้</p>	วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๗	<p>๑. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองทางด้านการดูแลสุขภาพ ด้วยภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย และสมุนไพร</p> <p>๒. กระตุ้นและสร้างจิตสำนึกถึงความสำคัญในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้มีความสมดุล ชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน</p>
<p>ประชุมหารือแนวทางในการดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฯ</p> <p>- ประชุมหารือร่วมกันระหว่างกรมป่าไม้และกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ จำนวน ๒ ครั้ง</p>	วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๘ วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘	เพื่อพิจารณากรอบแนวทางการดำเนินงานร่วมกันภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือฯ และกำหนดแนวทางการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสองหน่วยงาน

ลงพื้นที่สำรวจสมุนไพรมะเขือในป่าชุมชนต้นแบบ

<p>ดูงานพื้นที่ป่าชุมชนภาคใต้ จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านวังศิลาติเรกสาร จ.สุราษฎร์ธานี และป่าชุมชนบ้านอ่าวอ้ายยอ จ.นครศรีธรรมราช</p>	<p>วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๘</p>	<p>เพื่อสำรวจความหลากหลายของพืชสมุนไพร และความพร้อม ของชาวบ้านในพื้นที่ ในการดูแล และอนุรักษ์พืชสมุนไพร</p>
<p>ดูงานพื้นที่ป่าชุมชนภาคเหนือ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านไร่พิจิตร จ.กำแพงเพชร ป่าชุมชน อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย ป่าชุมชนบ้านตลาดชัยเหล็ก จ.เชียงใหม่ ป่าชุมชน อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง</p>	<p>วันที่ ๒๗-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘</p>	
<p>ดูงานพื้นที่ป่าชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านหนองบัวน้อย จ.ร้อยเอ็ด</p> <p>ดูงานพื้นที่ป่าชุมชนภาคกลางและตะวันออก จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านสวนผึ้ง จ.ราชบุรี ป่าชุมชนบ้านลานคา จ.ราชบุรี ป่าชุมชนบ้านโด่งตาบาง จ.เพชรบุรี</p>	<p>วันที่ ๑๗ - ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๘</p>	

ประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง กระบวนการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในป่าชุมชน

<p>จัดแสดงนิทรรศการ (สวนป่าสมุนไพร) ในงาน (ประชุมเชิงวิชาการ ประจำปี ๒๕๕๘ (NAC ๒๐๑๕) ภายใต้หัวข้อหลัก “วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สู่ปวงไทย ด้วยพระทัยองค์ “สิรินธร</p>	<p>วันที่ ๓๐-๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘</p>	<p>ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน</p>
--	---------------------------------	---

ภาพกิจกรรม

ภาพที่ ๑ การอบรมส่งเสริมการปลูกและอนุรักษ์สมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๗

ภาพที่ ๒ การสัมมนาส่งเสริมการปลูกสมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน วันที่ ๑๖ - ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๓ พิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการอนุรักษ์ ดั้มครองถิ่นกำเนิดพืชสมุนไพรจากป่าชุมชน และส่งเสริมการปลูกและใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรอย่างยิ่งยืน ระหว่างกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย และ กรมป่าไม้ วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๗

ภาพที่ ๔ การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง กระบวนการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน ระหว่างเดือน มกราคม – มีนาคม ๒๕๕๘

ภาพที่ ๕ ลงพื้นที่สำรวจสมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชนต้นแบบ

๑๒

การอนุรักษ์และส่งเสริมการปลูกสมุนไพรมะเขือเทศในป่าชุมชน

ผลการดำเนินงาน

กองยาแผนไทยและสมุนไพร ร่วมกับ หมอพื้นบ้าน และนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญด้านพืชสมุนไพร เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ในพื้นที่ได้ร่วมสำรวจสมุนไพรในป่าชุมชนต้นแบบ และประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง กระบวนการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน” ในพื้นที่ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ภาคกลางและตะวันออก โดยสามารถคัดเลือกชนิดสมุนไพรเด่นในแต่ละพื้นที่เพื่อส่งเสริมการปลูกและร่วมหาแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ถ่ายทอดให้ชาวบ้านสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป รายชื่อสมุนไพร สามารถสรุปได้ดัง

แสดงในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ ผลการคัดเลือกสมุนไพรเพื่อส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในแต่ละภูมิภาคภาคใต้

ป่าชุมชน	สมุนไพรเด่น	สมุนไพรที่พบมาก
๑. บ้านวังศิลาดิเรกสาร จ.สุราษฎร์ธานี	๑. มะเดื่อหวาน ๒. นวลแบ่ง (ไม้ตายปลวก)	๑. หัวร้อยรู ๒. หัสศุนเทศ ๓. สะด้นใหญ่ ๔. จ๊กกาแดง ๕. ดีปลีต้น
๒. บ้านห้วยใหญ่ จ.ชุมพร	๑. เพกา ๒. กระวานขาว ๓. ไข่เน่า ๔. พริกไทยดง	๑. เถาว์ลย์เปรียง(แดง) ๒. ขมิ้นเครือ ๓. ชุมเห็ดเทศ ๔. มะเกลือ ๕. กลอย
๓. บ้านอ่าวอ้ายยอ จ.นครศรีธรรมราช	๑. พญาปล้องตัน (ของระอา) ๒. ปลาไหลเผือก	๑. หุ้งฟ้า ๒. ค้างคาวดำ ๓. ไข่เน่า
๔. บ้านพง(เขาหัวช้าง) จ.พัทลุง	๑. มะพร้าวไฟ ๒. ผักหวานช้าง	๑. ทำมึง ๒. อิดูย ๓. ไอ้เหล็ก ๔. หัวร้อยรู
๕. บ้านนิคมพัฒนา จ.สงขลา	๑. เทพธาโร	๑. ปลาไหลเผือก ๒. จิงดอกเดียว ๓. รากย่านาง ๔. กระจุกไก่
๖. บ้านทุ่งหลวง จ.ตรัง	พรวานกุ่ม	๑. หมามูย ๒. มะกาไฟ ๓. สะบ้า ๔. ปูด

ป่าชุมชน	สมุนไพรเด่น	สมุนไพรที่พบมาก
๗. บ้านสระแก้ว จ.สุราษฎร์ธานี	๑. หนอนตายหยาก ๒. กำแพงเจ็ดชั้น	๑. สะด้นเล็ก ๒. สบู่เลือด ๓. อบเชยไทย(เขียว)
๘. บ้านครน จ.ชุมพร	๑. หวายนึ่ง	๑. เล็บรอก ๒. มะขามป้อม
๙. บ้านทุ่งสูง จ.กระบี่	๑. แก้วหน้าม้า ๒. เมฆานก ๓. หนอนตายหยาก (หัวสั้น)	๑. ยาหนูตัน ๒. หูหมี ๓. ปลายสาร (แก้พิษงู) ๔. บ่าม้ามีด ๕. นูดพระ(ยาฆ่าเชื้อ)
๑๐. บ้านจุฬารณพัฒนา จ.นราธิวาส	๑. หัวร้อยรู ๒. มันเงาะป่า ๓. ว่านรากเดียว	๑. ปลาไหลเผือก ๒. กีบแรด

ภาคเหนือ

๑. ป่าชุมชนบ้านดงห้วยเย็น จ.ลำพูน	๑. รวงแดง ๒. ผางเสน ๓. กวางตุดแฉะ ๔. โดไม่รู้ล้ม ๕. ฮ้อสะพายควาย ๖. กวาวเครือขาว/แดง ๗. พญายา ๘. จันทร์ทองพญาบาท ๙. นมวัว ๑๐. จิงจี้	
๒. ป่าชุมชนบ้านป่าจั่น จ.เชียงใหม่	๑. บอระเพ็ด ๒. มะรุม ๓. เพกา ๔. ดีปรี ๕. กวางตุดแฉะ ๖. มะขามป้อม ๗. มะมู่ป่า (กลิ้งกลางดง) ๘. ส้มป่อย ๙. ฮ้อสะพายควาย ๑๐. เปล้าหลวง	๑. รวงจืด ๒. นมนาง ๓. หญ้ารีแพร ๔. โปรงฟ้า ๕. เกิร์ตปลาปรง

ป่าชุมชน	สมุนไพรเด่น	สมุนไพรที่พบมาก
๑๔. ป่าชุมชนบ้านตลาดขี้เหล็ก จ.เชียงใหม่	๑. ช้างน้ำว ๒. ปลาไหลเผือก ๓. ยอป่า ๔. มะเขือแจ้เครือ ๕. นมวัวดอกเหลือง ๖. จีฬาแตก ๗. เหมือดคน ๘. มะกั้งแดง ๙. ติวขน	๑. ขางแดง ๒. ก້องแกบแดง
๑๕. ป่าชุมชนบ้านท่าชมภู จ.ลำพูน	๑. มะขามป้อม ๒. สมอไทย ๓. สมอภิเษก ๔. สะด้า ๕. รวงจืด ๖. มะตูม ๗. เพกา ๘. กลอย ๙. นมวัว/นมแมว ๑๐. สัมป่อย	
๑๖. ป่าชุมชนบ้านบุญแจ่ม จ.แพร่	๑. กวาวเครือขาว,แดง ๒. สมอไทย ๓. บอระเพ็ด ๔. ข้าวเย็นเหนือ	
๑๗. ป่าชุมชนบ้านวังขอน จ.แพร่	๑. บุกเครือ ๒. รวงเหลือง(ใช้ย้อมผ้าให้มีสีแดงของกะเหรี่ยง) ๓. กอมขม ๔. ฮ่อม	๑. ข้าวเย็นเหนือ ๒. กาสามปึก ๓. ผักเชียงดา(ชาผักเชียงดา) ๔. รวงแดง ๕. ย่านางแดง
๑๘. ป่าชุมชนบ้านโป่งกำแพง จ.ชัยนาท	๑. รากสามสิบ ๒. เกาดันแดง ๓. หนอนตายหยาก ๔. ตาลเดี่ยว	๑. ขมิ้นชัน ๒. ไพล
๑๙. ป่าชุมชนบ้านคลองห้วยหวาย จ.นครสวรรค์	๑. กลอย ๒. กระทือ ๓. หนอนตายหยาก	๑. มะขามป้อม ๒. เพกา ๓. ไข่เน่า ๔. กระเจียว ๕. บอระเพ็ด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ป่าชุมชน	สมุนไพรเด่น	สมุนไพรที่พบมาก
๑. ป่าชุมชนบ้านหนองบัวน้อย จ.ร้อยเอ็ด	๑. อีล่ำ ๒. กำแพงเจ็ดชั้น ๓. ตานกรวด ๔. เหมือดคน ๕. เหมือดแอ ๖. ฝางแดง ๗. หนอนตายหยาก ๘. รากสามสิบ	
๒. ป่าชุมชนบ้านดอนเจ้าปู่ จ.ขอนแก่น	๑. นางแซง ๒. ตานกรวด ๓. พญาภูเขียวชัน ๔. ทองพยาบาท ๖. เกววัลย์เหล็ก ๗. พายสะเมา (อืดดีทวาร)	๑. ต้องแล่ง(ดับเต่า) ๒. กั้นครก
๓. ป่าชุมชนเขาสามสิบส่างและเขาเตี้ย จ.นครราชสีมา	๑. โดไม้รู้ลัม ๒. รากสามสิบ ๓. อ้อยสามสวน ๔. หนอนตายหยาก ๕. เหมือดคน	๑. สะเดาดิน ๒. ฟ้าทะลายโจร ๓. มะขามป้อม ๔. ปอบิด ๕. สมอไทย
๔. ป่าชุมชนบ้านหินลาด จ.ชัยภูมิ	๑. ฝาง ๒. คำพม่า ๓. นมสาว ๔. กราวเดวี่ ๕. โดไม้รู้ลัม ๖. รากสามสิบ ๗. ช้างน้ำ ๘. ขาลิน/คอแลนเหลือง ๙. นมราชสีห์ ๑๐. กำแพงเจ็ดชั้น ๑๑. ตานเสียน	
๕. ป่าชุมชนบ้านพรเจริญ จ.นครพนม	๑. เกาเอ็นอ่อน ๒. สมอไทย ๓. มะขามป้อม ๔. หน้ำคา	
๖. ป่าชุมชนบ้านดอนกลอย จ.สกลนคร	๑. ช้างน้ำ ๒. กลอย ๓. ย่านางแดง ๔. คราม	

ป่าชุมชน	สมุนไพรเด่น	สมุนไพรที่พบมาก
๗. ป่าชุมชนบ้านคูขาด จ.อุบลราชธานี	๑. เหมือดแอ ๒. ดิว ๓. พยอม ๔. ดอนหมา ๕. กำแพงเจ็ดชั้น ๖. นมวัว	
๘. ป่าชุมชนศรีสมบูรณ์ จ.ยโสธร	๑. ฟางเสน ๒. บอระเพ็ด ๓. ไพล ๔. รวงจืด ๕. หนวดแมว ๖. มะขามเครือ ๗. กลอย ข้าวเหนียว/ข้าวเจ้า ๘. ช้างกระที่บโรง ๙. เพชรสังฆาต ๑๐. ฟ้าทะลายโจร	
๙. ป่าชุมชนบ้านโคกป่าสี จ.กาฬสินธุ์	๑. ประดงเลือด ๒. นมวัว (การแวก) ๓. นมสาว ๔. นมบ่าว ๕. รากสามสิบ ๖. ไม้แดง	
๑๐. ป่าชุมชนบ้านห้วยไร่บุรพา จ.อุดรธานี	๑. มะกอกด่อน ๒. เครือหมาน้อย	
๑๑. ป่าชุมชนบ้านโนนใหญ่ จ.ศรีสะเกษ	๑. เหมือดหม้อ ๒. มะดัน ๓. เถาวัลย์เปียง ๔. จันทองพยาบาท ๕. ช้างน้ำ ๖. ชี้อาย ๗. เทพทาโร ๘. มะขามป้อม ๙. สมอ ๑๐. ฟาง ๑๑. ชะมวง	
๑๒. ป่าชุมชนป่าดงหนองอีแต๋ จ.อุบลราชธานี	๑. ย่านางเขียว ๒. รากสามสิบ ๓. ขมิ้นเกลือ ๔. กำแพงเจ็ดชั้น/เก้าชั้น ๕. เหมือดแอ ๖. มะขามป้อม ๗. เปาะป่า	

ป่าชุมชน	สมุนไพรเด่น	สมุนไพรที่พบมาก
๑๓. ป่าชุมชนบ้านจวน จ.บุรีรัมย์	๑. รสสุคนธ์ ๒. เจตพังคี ๓. แก้มอัน ๔. ตานกรด ๕. หญ้าคคมปาว ๖. รากสามสิบ ๗. นมวัว ๘. โดไม้รู้ล้ม ๙. สมอ ๑๑. มะขามป้อม	
๑๔. ป่าชุมชนบ้านป่าโคกหินลาด จ.มหาสารคาม	๑. เจตพังคี ๒. ส้มลมขาว/เหลือง (เถาม่วงขาว) ๓. พอก ๔. ช้างน้ำ ๕. กำแพงเจ็ดชั้น	
๑๕. ป่าชุมชนบ้านหัวบึง จ.ขอนแก่น	๑. ผักกูด ๒. ยางนา ๓. ไฮหิน	
๑๖. ป่าชุมชนบ้านโคกสง่า จ.ขอนแก่น	๑. ว่านพญาจู ๒. ว่านน้า	๑. นางแขง ๒. ต้นมันท์
๑๗. ป่าชุมชนบ้านโคกดินแดง จ.ร้อยเอ็ด	๑. เถาวัลย์เปี้ยง ๒. ย่านางแดง ๓. หญ้าเพ็ก ๔. พันชาติ ๕. หญ้ารีแพร์	

ภาคกลางและภาคตะวันออก

๑. ป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง จ.ระยอง	๑. ต้าว ๒. สมอภิกก ๓. สันโตก ๔. สบู่เลือด ๕. สำรอง	
๒. ป่าชุมชนบ้านจันทิ จ.ตราด	๑. เตี้ยม ๒. กระบก ๓. ระกำป่า ๔. เถาเอ็นอ่อน	

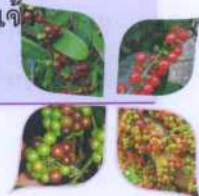

ป่าชุมชน	สมุนไพรเด่น	สมุนไพรที่พบมาก
๓. ป่าชุมชนบ้านโค้งตาบวง จ.เพชรบุรี	๑. มะขามป้อม ๒. ปลาไหลเผือก ๓. มะนาวผี	
๔. ป่าชุมชนบ้านห้วยลึก จ.ชลบุรี	๑. ไพล ๒. ข่าป่า ๓. ย่านางเขียว ๔. กะเบา	
๕. ป่าชุมชนบ้านป่าไต้ดอนทราย จ.จันทบุรี	๑. ประดู่ส้ม ๒. ไม้ลาย ๓. มะดูก ๔. พริกป่า ๕. สมุลแว้ง	สาบเสือ
๖. ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง จ.ปราจีนบุรี	๑. ยางนา ๒. กันเกรา ๓. ชะมวง ๔. อีล่ำ ๕. ไม้ซี ๖. เปล้าน้อย ๗. นมสาว	
๗. ป่าชุมชนบ้านพร้าว จ.สระแก้ว	๑. มะนาวผี ๒. กำลิ่งเสือโคร่ง ๓. หัวร้อยรู ๔. เพกา	
๘. ป่าชุมชนบ้านเกาะมะฆาง จ.ราชบุรี	๑. ปลาไหลเผือก ๒. สารภี ๓. ช้างน้ำ ๔. ปอเต่าไห้ ๕. สัมพอดี ๖. มะนาวผี	
๙. ป่าชุมชนบ้านลานคา จ.ราชบุรี	๑. มะขามป้อม ๒. มะกอกป่า ๓. ผักหวาน ๔. มะเกลือ ๕. ไข่เน่า ๖. มะฆาง	๑. ปลาไหลเผือก ๒. เขยตาย ๓. มะนาวผี ๔. ตะโกนา ๕. เพกา

ป่าชุมชน	สมุนไพรเด่น	สมุนไพรที่พบมาก
๑๐. ป่าชุมชนบ้านหนองปากซ้อ จ.ราชบุรี	๑. ปอกะบิด ๒. มะขามป้อม ๓. มะกอกป่า ๔. หนอนตายหยาก ๕. ข้าวเย็นเหนือ-ใต้	๑. พะยอม ๒. สะเดาป่า ๓. สะเดาข้าง ๔. เต็ง ๕. รัง ๖. ประดู่ ๗. ไม้แดง ๘. เห็ดเผาะ
๑๑. ป่าชุมชนบ้านสะพานสามัคคี จ.กาญจนบุรี	๑. มะขามป้อม ๒. ปลาไหลเผือก ๓. มะนาวผี	
๑๒. ป่าชุมชนบ้านพระพุทธรบาท น้อย จ.สระบุรี	๑. ชาฤาษี ๒. ต้นปรังสระบุรี ๓. โสมพันปี (มะยมผา)	๑. โมกเกลือ ๒. แคล่สันติสุข ๓. เห็ดหิน
๑๓. ป่าชุมชนบ้านเขาอ้ายโปด จ.ลพบุรี	๑. พญามือเหล็ก ๒. จันทน์แดง ๓. จันทนา ๔. กวาวเครือขาว ๕. กวาวเครือแดง	๑. ผักหวาน ๒. มะกอก ๓. แสมสาร ๔. รากสามสิบ ๕. กลอย ๖. มะขาง
๑๔. ป่าชุมชนบ้านซับขาม จ.สระบุรี	๑. ประดู่ ๒. จิงจั้น ๓. ทองหลวง ๔. มะด่า ๕. สวอง	๑. มะกัก ๒. แสมสาร ๓. มะเกลือ ๔. มะกล่ำตาหนู ๕. มะกล่ำตาควาย ๖. ข้าวเย็นเหนือ-ใต้ ๗. จันทน์ขาว ๘. จันทน์แดง ๙. หนอนตายหยาก ๑๐. รากจืดเถา ๑๑. รากสามสิบ ๑๒. กลอยข้าวเหนียว ๑๓. กลอยข้าวเจ้า

สรุปผลการดำเนินงาน

๑. ป่าชุมชนในแต่ละภูมิภาคมีลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศที่แตกต่างกัน ชนิดของพืชและสมุนไพรจึงมีความหลากหลาย อีกทั้งสารสำคัญต่างๆที่พบก็มักมีความแตกต่างกันตามสภาพภูมิประเทศและ ภูมิอากาศ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยต่อไป อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณค่า เนื่องจากสมุนไพรหลายชนิดที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในยาตำรับจำนวนมากนั้นมักพบได้เฉพาะในป่าที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ในป่าแต่ละแห่งยังมีสมุนไพรอีกหลายชนิดที่ใกล้สูญพันธุ์และหายากขึ้น เพราะบางส่วนได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์แต่ขาดการปลูกทดแทน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญและใช้ประโยชน์จากสมุนไพรใกล้ตัวเพื่อดูแลสุขภาพอย่างยั่งยืน นั่นคือ การปลูกฝังให้ชาวบ้านอนุรักษ์พืชสมุนไพรที่มีอยู่ไม่ให้สูญพันธุ์ โดยการส่งเสริมให้ชาวบ้านเรียนรู้วิธีการปลูกสมุนไพรทดแทนเมื่อมีการนำออกมาใช้ประโยชน์
๒. กองยาแผนไทยและสมุนไพรร่วมกับสำนักงานคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ในการสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อต่อยอดให้เกิดการอนุรักษ์พืชสมุนไพรเด่นของแต่ละพื้นที่ โดยได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “กระบวนการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน” เพื่อกำหนดแผนการดำเนินงานร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งสามารถคัดเลือกพืชสมุนไพรเด่นที่น่าส่งเสริมของป่าชุมชนแต่ละแห่งดังแสดงในตารางที่ ๓ ทั้งนี้ สิ่งที่กลุ่มชาวบ้านต้องร่วมกันคิดและวางแผนในขั้นต่อไปนั้น คือ
การกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับงบประมาณที่จะได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย โดยต้องระบุผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน ตามเป้าหมายของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ดังนั้น ในการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าว จึงได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เบื้องต้นถึงการให้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร และการอนุรักษ์สมุนไพรในป่าชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะแก่ชาวบ้านถึงแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม โดยได้รับความสนใจและความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี
๓. กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกร่วมกับกรมป่าไม้ได้จัดแสดงนิทรรศการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานงานประชุมเชิงวิชาการ ประจำปี ๒๕๕๘ (NAC 2015) ภายใต้หัวข้อหลัก “วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สู่ปวงไทย ด้วยพระทัยองค์สิรินธร” จัดโดยสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๓๐-๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘ โดยแบ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์สมุนไพรในระดับต้นน้ำ ซึ่งได้จำลองสวนป่าสมุนไพรเพื่อนำสมุนไพรเด่นของป่าชุมชนแต่ละแห่งมาร่วมจัดแสดง และพื้นที่ของการใช้ประโยชน์ในระดับกลางน้ำ ด้วยการนำเสนอวัตถุดิบสมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบของตำรับยาแผนไทย โดยยกต้นแบบตำรับยาแผนไทยซึ่งกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ ได้ให้การรักษาผู้ป่วย ณ โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยผสมผสาน มาเป็นตัวอย่างหนึ่งของการใช้ประโยชน์ จากพืชสมุนไพร

กองยาแผนไทยและสมุนไพร

กรมพัฒนาการแพทย์ไทยและการแพทย์ทางเลือก

117อาคาร Biotec Pilot Plant หน่วยปฏิบัติการที่ 1 อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย

อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12160

โทร/โทรสาร : 025647889 E - mail: tdc.dtam@hotmail.com

